

**Публічний доступ до бенефіціарної власності або «законний інтерес»:
вплив на глобальну протидію відмиванню коштів та
фінансуванню тероризму**

Вікторія Самань

*к.ю.н., доцент кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: samanvv@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-2320-3113*

Питання співвідношення та збереження балансу між правом на недоторканність приватного життя і захистом персональних даних та прозорістю бенефіціарної власності завжди було актуальним та дискусійним.

Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС)) 2018/843 від 30 травня 2018 року про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму та про внесення змін до директив 2009/138/ЄС і 2013/36/ЄС [1], яка зобов'язувала всі країни-члени оприлюднювати свої реєстри бенефіціарних власників (так звана п'ята Директива про боротьбу з відмиванням коштів (5AMLD), була прийнята в тому ж році, коли набрав чинності Загальний регламент про захист даних (GDPR), який має пряме застосування в усіх державах-членах відповідно до статті 249 Договору про заснування Європейської Спільноти.

Так, згідно з пунктом 5 статті 30 5AMLD держави-члени повинні забезпечити доступність інформації про бенефіціарних власників у всіх випадках для: (а) компетентних органів і підрозділів фінансової розвідки без будь-яких обмежень; (b) зобов'язаних осіб, у рамках належної перевірки клієнтів відповідно до глави II; (c) будь-якого члена громадянськості.

Однак рішенням Суду справедливості Європейського Союзу (далі – Суд ЄС) від 22 листопада 2022 року у справі WM та Sovim SA проти Реєстру компаній Люксембургу [2], зазначені положення 5AMLD щодо доступності персональних даних громадянськості визнано серйозним втручанням у фундаментальні права, закріплені в статтях 7 і 8 Хартії Європейського Союзу про основні права та свободи [3], оскільки інформація стосується не лише особи бенефіціара, але й характеру та обсягу бенефіціарного володіння в корпоративних чи інших юридичних особах, а необмежений доступ до такої інформації може призвести до зловживань, особливо коли інформація знаходиться у вільному доступі в мережі Інтернеті.

У заяві, опублікованій 08 грудня 2022 року, Суд ЄС надав роз'яснення, що недійсність вплинула лише на зміну до Директиви, тому відновлено дію попередньої редакції Директиви, тоюто реєстр бенефіціарних власників повинен бути доступний для будь-якої особи, яка має «законний інтерес». На думку Суду ЄС, до визначення носіїв законного інтересу слід включати засоби медіа, неурядові організації, які пов'язані з протидією відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, та осіб, які здійснюють операції з відповідними

компаніями.

Рішення мало великий вплив, оскільки змусило країни (тимчасово) призупинити доступ до своїх реєстрів бенефіціарних власників, таким чином, можливо, не маючи наміру, але Суд ЄС створив правову основу та стимул для нової форми управління даними. Отже, суть питання полягає у тому, як визначатиметься та регулюватиметься законний інтерес.

Законодавче забезпечення доступу громадськості до інформації у різних країнах світу показало, що загалом розкриття інформації про бенефіціарних власників можна легко поєднати із захистом даних та іншими відповідними зобов'язаннями. Однак питання відкритості реєстру кожною країною слід розглядати у комплексі із потенційними загрозами, з якими можуть зіткнутися бенефіціарні власники після розкриття інформації, і пом'якшити негативні наслідки, наскільки це можливо, наприклад, за допомогою режимів захисту.

Слід погодитись із думкою, що створення юридичної особи вже передбачає певні обмеження права на недоторканність особистого життя. Також можна зазначити про значну успішну практику використання інформації про бенефіціарну власність при розслідуванні фінансових злочинів (відмивання коштів, ухилення від сплати податків, корупція тощо), а наведені у рішенні Суду ЄС ризики насильства або викрадення є носять більш теоретичний, ніж практичний характер.

Також у Пояснювальній записці до Рекомендації 24 FATF глобальним розробником стандартів у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, зазначено, зокрема, про розгляд країнами можливості сприяння доступу громадськості до інформації про бенефіціарну власність [4].

Згідно з даними Open Ownership, які отримані з загальнодоступних джерел і можуть бути не вичерпними для всіх країн, станом на грудень 2023 року 132 країни взяли на себе зобов'язання створити публічні реєстри бенефіціарної власності, з яких 63 країни уже запровадили їх [5].

Вирішення питання законодавчого регулювання суб'єктів-носіїв законного інтересу може мати занадто обмежений характер, або передбачати доступ за індивідуальним запитом «case by-case» (наприклад, останні зміни у законодавстві щодо реєстрів бенефіціарних власників Австрійської Республіки, Королівства Бельгія, Ірландії, Литовської Республіки, Королівства Іспанія тощо) [6]. У законодавстві України, як передовій державі у забезпеченні прозорості бенефіціарної власності, відсутня умова про необхідність законного інтересу. Відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» відомості, що містяться в Єдиному державному реєстрі, є відкритими і загальнодоступними. Серед відомостей про юридичну особу, до якої надається доступ з Єдиного державного реєстру в електронній формі, зазначено інформацію про кінцевого бенефіціарного власника (Порядок надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, затверджено наказ Міністерства юстиції України 05 травня 2023 року № 1692/5).

Крім того, під час Конференції з відновлення України високого рівня світові лідери говорили про інвестиційний потенціал України та роль приватного сектору у стимулюванні відновлення, з чітким зв'язком із необхідністю забезпечення прозорості бенефіціарної власності [7].

Отже, враховуючи складність поєднання конфіденційності та прозорості, коли дані контролюються через центральний реєстр, наразі неможливо дати однозначну відповідь щодо глобального впливу судового рішення Суду ЄС. Водночас вбачається доцільним збереження позиції ЄС щодо необхідності забезпечення ефективності боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму у положеннях майбутньої 6AMLD.

Ключові слова: бенефіціарний власник; протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму; прозорість.

Список використаних джерел

1. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02015L0849-20210630> (Last accessed: 05.12.2023).
2. CJEU, Judgment of the Court (Grand Chamber), 22 November 2022, Joined Cases C-37/20 and C-601/20, WM(C-37/20) and Sovim SA(C-601/20) v. Luxembourg Business Registers, EU:C:2022:912. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62020CJ0037> (Last accessed: 05.12.2023).
3. Charter of Fundamental Rights of the European Union: website. 2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (Last accessed: 05.12.2023).
4. Financial Action Task Force. The FATF recommendations. FATF-GAFI: website. 2012. URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatfrecommendations.html> (Last accessed: 05.12.2023).
5. <https://www.openownership.org/en/map/> (Last accessed: 05.12.2023).
6. <https://images.transparencycdn.org/images/EU-beneficial-ownership-registers-Overview-of-legitimate-interest-access-provisions-22-November-2023.pdf> (Last accessed: 05.12.2023).
7. Louise Russell-Prywat World leaders: beneficial ownership transparency is a key building block for Ukraine's future and beyond website. 2023 URL: <https://www.openownership.org/en/blog/world-leaders-beneficial-ownership-transparency-is-a-key-building-block-for-ukraines-future-and-beyond/> (Last accessed: 05.12.2023).